

Bijlage - Bevindingen Eindrapport Ophogingen

Een belangrijk inzicht dat uit het onderzoek naar voren komt is dat de overheid bij mensen met problematische schulden weliswaar een grote, maar niet de grootste schuldeiser is. Voor ruim driekwart (77%) van de klanten geldt dat meer dan de helft van de openstaande schuldenlast wordt opgeëist door private partijen, met een gemiddelde van 71% op de gehele schuldenlast. Dit volgt uit een dossieranalyse die is uitgevoerd op bijna 200 random geselecteerde dossiers bij Kredietbank Nederland. Ook blijkt dat de meeste mensen in de steekproef (86%) schulden hebben bij zowel publieke als private partijen, 13% alleen bij private schuldeisers en 1% alleen bij publieke instanties.

Ook is in het onderzoek gekeken naar de impact van ophogingen op betaalgedrag. Dit kan twee effecten met zich brengen. Enerzijds kan er sprake zijn van een positief effect dat door de dreigende werking van een ophoging betaalgedrag wordt gestimuleerd. Anderzijds wordt door een ophoging het te betalen bedrag hoger en kan het mensen met geldzorgen juist verder in de financiële problemen brengen.

Daarnaast blijkt uit het onderzoek dat er grote verschillen zijn in mogelijkheden voor overheden om ophogingen te voorkomen en kwijt te schelden. De ruimte daartoe hangt in hoge mate samen met het type vordering en wat de daaraan verbonden wettelijke kaders aan mogelijkheden bieden. Het antwoord op de vraag welke mogelijkheden overheden hebben om ophogingen te voorkomen, hangt direct samen met de vraag om wat voor een soort ophoging het gaat (bestuurlijke boete, verhoging of overige kosten) en wat er in de wet waar de initiële vordering op rust over is geregeld.

Met behulp van een expertgroep is doordacht hoe aan het uitzonderingsjaar waar de motie om vraagt vorm kan worden gegeven. De expertgroep onderschrijft het doel van de motie om mensen met schulden weer lucht te bieden, maar ziet de introductie van een uitzonderingsjaar niet als het daartoe aangewezen instrument. De expertgroep is van mening dat om dit doel via het uitzonderingsjaar te bereiken moet worden voldaan aan vier voorwaarden:

1. Er is voldoende afloscapaciteit: een uitzonderingsjaar biedt alleen soelaas voor de groep mensen die nog geen problematische schulden heeft, anders is kwijtschelding van de ophoging alleen onvoldoende. Er is dan meer nodig, ook ten aanzien van de initiële vordering zelf;
2. Alle overheidsvorderingen worden meegenomen: het is wenselijk dat alle overheidsvorderingen worden meegenomen en dat er wordt voorzien in één betalingsregeling die burgers in staat stelt om na het uitzonderingsjaar alle initiële vorderingen te voldoen;
3. Er zijn nauwelijks private schulden: in geval van private schulden is de situatie alsnog problematisch en biedt de kwijting geen echte oplossing;
4. De burger beschikt over voldoende kennis en vaardigheden om de betalingen na te komen: dit instrument vereist een voldoende mate aan 'doenvermogen' van de burger.

De expertgroep wijst ook op de mogelijkheden die er al zijn en adviseert eerst nieuwe maatregelen en wetgeving goed te implementeren voordat weer nieuwe ideeën worden uitgewerkt. Zo heeft het CJIB - na het indienen van de motie van de leden Peters en Jasper van Dijk - per 1 april 2020 'de noodstopprocedure' ingevoerd. Mensen die door schulden hun boete niet kunnen betalen, en waarbij geen uitzicht bestaat op betaling, kunnen beroep doen op de noodstop van maximaal vier maanden. Zij moeten wel hulp zoeken bij de schuldhulpverlening om voor hun totale financiële probleem tot een oplossing te komen. Bijkomend voordeel is dat de noodstopprocedure zowel is in te zetten bij beginnende als bij problematische schulden. Deze aanpak heeft daarmee een groter bereik dan het uitzonderingsjaar dat alleen zal werken bij mensen van wie de schuldsituatie (nog) niet problematisch is.

Ook kunnen overheden vanaf 1 april 2021 in schrijnende gevallen gebruik maken van de algehele kwijtschelding die is opgenomen in de Algemene wet bestuursrecht. Een andere belangrijke wijziging is dat overheden die sociale zekerheidswetten uitvoeren in de loop van 2021 mogen gaan meewerken tegen finale kwijting aan schuldregelingen.